

Kuidas korraldada tööd, kui rühmas on erivajadustega lapsi?

Irina Kalso

Viljandi Mängupesa lasteaia õpetaja

Täpselt aasta tagasi kevadel sai minust õpetaja Viljandi Mängupesa lasteaias, kus on kaksteist rühma ja kokku üle kaheksa lapse. Nii suures lasteaias pole ma varem töötanud ning ainuüksi selle aastaga saadud kogemused on jagamist väärt.

Väljakutsed algasid üsna pea. Veel enne uue õppeaasta algust selgus, et järgmisel sügisel lõpetab lasteaed tegevuse, sest Mängupesa ja Krõlli lasteaiad liidetakse ning luuakse uus Krõllipesa lasteaed. Ettevalmistustega tuli alustada kohe: teavitada lapsevanemaid, töötada ühiselt välja uue lasteaia arengu- ja õppekava ning panna paika alusväärtused. Siis lahkus töölt minu paariliseks olnud õpetaja, mille tulemusena tehti mulle oktoobris ettepanek alustada tööd ühe õpetaja ja kahe assistendi süsteemis. Nõustusin tol hetkel üksnes seepärast, et lõppeks pidev asendusõpetaja otsimine ja teadmatus ning saaksin lõpuks alustada õppe- ja kasvatustöö planeerimise ja läbiviimisega rühmas.

Ühe õpetaja ja kahe assistendi süsteemis ei olnud linnas varem ükski rühm töötanud, kuigi Viljandi linnavalitsuse soov lasteaedade töö sellele süsteemile üle viia oli mulle juba varem teada. Minu jaoks oli see suur väljakutse, kuna sügisest lasteaeda tulnud lapsed olid nii mulle kui ka üksteisele veel võõrad ning ka assistentidena tööd alustanud inimesed olid majas uued.

Möödunud sügisel alustas meie rühmas kakskümmend kolmeaastast last. Detsembris lisandus üks laps ning jaanuaris lahkus üks ja asemele tuli üks laps. Iga tulek või minek lükkab rühma töö jälle tagasi algusesse ehk kohanemisfaasi. Töö selles rühmas osutus oodatust keerulisemaks ka seetõttu, et paljudele lastele suures grupis viibimine ei sobinud. Ilmnesid laste erivajadused.

Näiteks said rühmas kokku laps, kelle emotsionaalne seisund on häiritud kogelemise tõttu; laps, kelle kõne on samaealistega võrreldes suurel määral maha jäänud ning laps, kes ei kannata enda läheduses ühtki teist last ega talu müra ja eredat valgust, kuna tema aistingud on ülitundlikud. Selle seltskonna koostoitimine algas raskete traumadega, mille põhjustasid hammustamised, juuste väljatõmbamised, löömised, frustratsioonid lapse kisa ja lapsevanemate mure. Umbes kuu aja pärast lisandusid tahtmatud tõmbused (tikid), voodi märgamised ja rühma töötajate unetud ööd. Siis tuli appi lasteaia direktor. Kokkuleppel linnavalitsusega võttis ta rühma tööle veel ühe inimese, kelle ülesandeks sai kahe lapse toetamine kõigis tegevustes.

Tugiisiku tulekuga rühma lõppes õpetaja ja assistentide omavahel ära jagatud pidev valvamine selle üle, et ükski laps ei saaks viga. Igaüks sai lõpuks asuda oma tegelikke tööülesandeid täitma ning kõik hakkas paremuse poole liikuma.

Siinkohal tahangi jagada laste arengu toetamiseks mõningaid nippe, mis meie rühmas on hästi toiminud.

- 1. Liigenda rühmaruum mitmeks väikeseks „pesaks“ ja määra seal mängivate laste piirarv lastele arusaadavate sümbolite abil (hea alguse meetodika). Nii saab iga**

laps tegutsemiseks oma koha ja aja, ilma et teised tema turvalisust lõhuks. Õpeta lapsed seda piirarvu järgima ja ole ka ise järjepidev. Kasuta sama põhimõtet ka riietusruumis, pesuruumis ja mujal. Seinte äärde lükatud mööbliga suur lage ruum ei toeta lapse vajadust turvalise mänguruumi järele, vaid tekitab temas pigem tahtmise joosta ja möllata. Lapsed, keda hirmutavad erinevad hääled, ruumikõlad ja väiksemadki muudatused, ei õpi sageli ära tundma oma esmavajadusi ega tule selle peale, et küsida juua või minna pissile. Likvideeri ruumis ka kaja. Lisa rühmaruumi tekstiili, vaipu, toataimi ja paiguta mööbel nii, et akustika oleks hea. Siis saab õpetaja ka vaikse häälega rääkida ja öeldu ei lähe kajaga kaduma, vaid jõuab iga lapseni.

- 2. Pane omavahel pidevalt tülli minevad lapsed eri tegevuspesadesse mängima ja erineval ajal riietuma.** Järgi seda ka muude tegevuste puhul. Keelamine ei anna kolme-nelja-aastase puhul soovitud tulemust. Et aidata lapsel kogeda häid emotsioone ja saada eduelamust, aita tal teha asju, millega ta tuleb hästi toime ja mille eest ta saab kiita.
- 3. Kasuta päevategevuste kohta piktogramme.** Piktogrammid on hästi tuttavad eripedagoogidele ja tegevusterapeutidele, kuid turvatunde saamiseks vajaksid neid kõik eelkoolialised lapsed. Pildirida annab lapsele teavet tema päevast. Piktogramme ei pea minema otsima poest, need saab valmistada ise. Mina lasin raami valmistada oma pojalt tema töökohas leiduvatest tootmisjääkidest ja see ei läinud midagi maksma. Kõikvõimalikud tegevuspildid on leitavad *Google-i* pildiotsingust. Pildirea saavad õpetaja või assistendi juhendamisel kokku panna lapsed ise, kes võtavad ise ka läbi saanud tegevuse pildi maha. Kasuta piktogramme iga päev.
- 4. Oskuste õpetamisel võta appi tunnustamissüsteem.** Väga tähtis on lastele oskusi õpetades lasta neil katsetada ja ebaõnnestuda, mitte nende eest kõike ise ära teha. Meil on seinal tunnustamisskaalaks Tipi ja Täpi torn ning kogu päeva jooksul jagame lastele märke reeglite tubli täitmise eest. Reeglid „Koristan mänguasjad“ ning „Riietun kiirelt ja kärata“ said lastele selgeks paari kuuga. Seda, et „Toas kõnnin, mitte ei jookse“ harjutame edasi. Kevadeks tahame selgeks saada veel kaks uut reeglit: „Toas räägin vaikse häälega“ ja „Söögiajal süüa.“ Tornil on märkide süsteemis väga suur tähtsus, sest torni tippu jõudes ootab lapsi iga kord üllatus. Üllatus tuleb lastel endil rühmaruumist üles otsida - selleks on olnud kommid või kiri Tipilt-Täpilt. Reeglid, mida lastele õpetada, sõltuvad vajadusest ning on igas rühmas erinevad.
- 5. Tuleta reegleid lapsele meelde mina-vormis ja lühidalt.** Rühmatoas jooksvale lapsele ütle „Toas kõnnin.“ Lapsele, kes söögilauas kõneleb, tuleta meelde, et „Söögiajal süüa“ ning lapsele, kes valjult kisab „Toas räägin vaikse häälega.“ Mina-vormis öeldut seostab laps iseendaga paremini ning võtab selle kergemini omaks.
- 6. Lahenda laste konfliktid kohe.** Lase neil kaks-kolm minutit rahuneda, kirjelda lühidalt, mis juhtus, et lapsed mõistaksid, mida nad halvasti tegid ning lase neil üksteiselt vabandust paluda „Palun vabandust, et ma lõhkusin, võtsin, lõin, lükkasin“ ning kallistades kokku leppida: „Ma rohkem ei lõhu, võta, löö, lükka.“ Laps peab need fraasid ise välja ütlema, et tehtut endaga seostada.
- 7. Lepi vanematega kokku, et nad tooksid lapse lasteaeda 15 minutit enne hommikusööki.** Lapsele ei sobi kiirustamine, ta vajab kohenemiseks aega. Aegsasti saabudes jõuab ta veel enne kohustuslike asjade tegema asumist ennelõunaks endale mängukaaslase leida. Kui laps saabub siis, kui teised juba söövad või veel halvem,

hommikuringi ajal, ei juhi teda päeva jooksul mitte mängumeeleolu, vaid tähelepanuvajadus. Selgita seda tõsiasja vanematele ja ole selles järjekindel.

- 8. Erivajadusega lapsele ei sobi pikk päev suures grupis.** Palu, et vanemad püüaksid korraldada oma elu nii, et laps saaks minna iga päev pärast lõunasööki koju. Erivajadusega laps väsib grupis kiiresti ning liiga pikad päevad tekitavad tagasilööke tema arengus ja füüsilises tervises. See on raske ülesanne, sest esiteks on keeruline panna vanemaid uskuma, et nende laps vajab erisugust kohtlemist. Teiseks on vanematel poole kohaga töötades enamasti keeruline toime tulla. Meie rühma näitel aga on see olnud ainuõige otsus. Laps viibib rühmas ainult siis, kui tööl on tugiisik, ja juba pool aastat hiljem saame rõõmustada tema arengu edusammude üle. Näiteks ei saanud ta veel sügisel osa võtta hommikuringidest, sest ei talunud teiste lähedust. Kevadel aga mängis koos teistega toredasti koos etenduses.
- 9. Kaasa lapsevanemaid rohkem rühma tegemistesse, ära püüa kõike üksi teha.** Vanemad soovivad osa saada lapse lasteaiaelust. Kutsu nad mõnikord rühma mängima, lastele jääb see kauaks meelde. Õppekäikudele minnes jagame rühma alati pooleks ja käime samas kohas kaks korda. Sel ajal kui pool rühma oli koos õpetaja, tugiisiku ja ühe assistendiga muuseumis, tulid rühma lastega mängima vanemad, kes seda soovisid. Teine kord tuli muuseumisse kaasa teine assistent ja nii said kõik meeskonnaliikmed õppekäigust osa. See on vajalik selleks, et hiljem rühmas lastega kinnistavaid tegevusi läbi viia. Lahtiste uste nädalal kutsusime emasid koos lastega rühma sokinukke meisterdama ja sellest kujunes väga tore õhtu. Laste jaoks on sokinukud senini lemmikmänguasjad, õpetajale aga suurepärase õpetamismaterjal.
- 10. Usalda ja ole usaldusväärne!** Pea rühma meeskonna omavahelistest kokkulepetest alati kinni ja toeta oma kolleege. On teada-tuntud tõde, et laps, kelle kasvatajad pole piiride kehtestamisel üksmeelsed, õpib manipuleerima ning laps, kellele antud lubadusi on pidevalt murtud, õpib ka ise valetama. Oleme kolleegidega kokku leppinud, et oleme oma nõudmistes üksmeelsed.

Ühe õpetaja süsteemis tööd alustades olin alguses pettunud, et minult on võetud õhtupoolisel ajal lastega tegelemise ja mängimise aeg ning seeläbi ka nendega usaldussuhte loomise võimalus. Üksnes päeva esimeses pooles lastega töötades tundsin end nagu õpetaja klassi ees, lisaks nägin probleemi selles, kuidas lapsevanematega suhelda ja kontakti hoida, kui mind õhtuti rühmas pole. Elu on näidanud, et kõike saab korraldada mitmel viisil ning laste ja lapsevanemate vaatenurgast vaadatuna on ühe õpetaja ja kahe assistendi süsteemis palju head. Hommikuti on õppetegevuste ajal kohal alati kolm täiskasvanut, meie rühmas lisaks tugiisik. See on suurepärase lahendus, sest ka seni kõige rohkem hirmu tundnud laps kinnitas enne jõule, et tal on lasteaia hea olla. Ka vanemad on öelnud, et nad on rahul. Vajalik info jõuab nendeni elektrooniliselt ning see sobib neile.

Praegu, õppeaasta lõpus tunnen väsimust ja rahulolu samaaegselt. Õpetajaamet kulutab inimest päris palju, kuna töö tuleb tihtipeale koju kaasa. Kuigi otsustasin selle eriala kasuks juba kümme aastat tagasi, olen järjekordsesse kevadesse jõudes õpetajatööd tehes endiselt õnnelik. Ootan põnevusega, milliseid uusi valikuid ja võimalusi toob sügis, kui alustab suur 18-rühmaline Kröllipesa lasteaed.

